

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Аналіз фінансових результатів підприємства та шляхи їх поліпшення»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Фінанси, банківська справа та страхування
спеціальності 072 Фінанси, банківська
справа та страхування
ступеня вищої освіти магістр
групи 2
Білівненко Н. Ю.
Керівник: Тютюнник Ю. М.
Рецензент: Гузева Н. О.

Полтава 2023 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	7
1.1. Економічна сутність фінансових результатів та фактори їх зміни.....	7
1.2. Інформаційне забезпечення та методи аналізу фінансових результатів.....	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	18
2.1. Аналіз динаміки, структури та факторів зміни фінансових результатів.....	18
2.2. Аналіз порогу рентабельності та беззбитковості виробництва продукції.....	30
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	38
3.1. Удосконалення управління прибутком.....	38
3.2. Бізнес-планування діяльності підприємства.....	42
ВИСНОВКИ.....	52

ВСТУП

Актуальність теми. Аграрний сектор завжди був не тільки одним із секторів національної економіки, але й головним джерелом забезпечення населення продовольством. У контексті глобальних змін та викликів, таких як війна, зміна клімату, зменшення доступної земельної площі, аграрні підприємства стикаються зі складними завданнями щодо оптимізації фінансових результатів та підвищення ефективності виробництва.

Війна завжди була одним із найсерйозніших випробувань для суспільства, економіки та бізнесу. Умови війни, включаючи загрозу безпеці, викликають економічну нестабільність і зміни в геополітичних аспектах. Агресія або конфлікти можуть миттєво змінити економічний ландшафт та створити значні виклики для фінансової стійкості та результативності агропромислової сфери.

Аграрний сектор має ключове значення для забезпечення продовольством населення та забезпечення господарської стійкості країни. Аналіз фінансових результатів допомагає визначити, наскільки ефективно аграрні підприємства виробляють продукцію та як це впливає на їхню стабільність.

При управлінні фінансами підприємства стикаються з рядом проблем, що пов'язані з формуванням достатнього обсягу фінансових ресурсів, їх оптимальною структурою та ефективністю використання. Це обумовлює необхідність удосконалення наявних та пошук нових підходів щодо вирішення даних проблем, тому можна вважати, що обрана тема є актуальною. Її практичне значення та недостатнє теоретичне і методичне опрацювання у складних умовах сьогодення й зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи, її мету, завдання та структурну побудову.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана в межах програми науково-дослідних робіт кафедри фінансів, банківської справи та страхування за темою: «Удосконалення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій і установ».

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності формування та використання фінансових результатів підприємства на основі комплексного їх аналізу.

Для досягнення поставленої мети слід вирішити наступні завдання:

- розглянути економічну сутність фінансових результатів та фактори їх зміни;
- розкрити зміст інформаційного забезпечення та методів аналізу фінансових результатів;
- провести аналіз динаміки, структури та факторів зміни фінансових результатів діяльності підприємства;
- проаналізувати поріг рентабельності та беззбитковість виробництва продукції;
- знайти шляхи поліпшення фінансових результатів шляхом удосконалення управління прибутком;
- розглянути аспекти, пов'язані з бізнес-плануванням прибутку та реалізацією інвестиційних проєктів.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є теоретико-методичні основи та практичні аспекти аналізу фінансових результатів підприємства. Предметом дослідження є напрями аналізу, система показників оцінювання та шляхи поліпшення фінансових результатів у товаристві з обмеженою відповідальністю «XXX».

Методи дослідження. Основою дослідження є положення економічної теорії, праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем аналізу та шляхів поліпшення фінансових результатів підприємств.

Для реалізації поставлених завдань дослідження використовувалися такі методи: абстрактно-логічний – для формулювання мети та визначення завдань дослідження; теоретичного узагальнення – для визначення сутності фінансових результатів та факторів їх зміни; аналізу і синтезу, індукції та дедукції – для узагальнення напрямів аналізу та системи показників оцінки фінансових

результатів, формулювання висновків за результатами досліджень; табличний і графічний – для наочного відображення результатів досліджень; детермінованого факторного аналізу (абсолютних різниць) – для визначення кількісного впливу факторів на зміну показників фінансових результатів; розрахунково-конструктивний – для бізнес-планування формування прибутку та обґрунтування інвестиційного проєкту.

Всі ці методи об'єднуються для того, щоб отримати чітке уявлення про те, як ефективно аграрне підприємство використовує свої ресурси та як забезпечити позитивну динаміку прибутковості діяльності та покращення його фінансового стану в цілому.

Інформаційна база. Інформаційною базою виконання роботи слугували форми фінансової звітності (№ 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» і № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)») товариства з обмеженою відповідальністю «ХХХ» за 2020-2022 рр.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів.

Висновки і пропозиції за результатами дослідження можуть слугувати основою при розробленні системи заходів з удосконалення фінансово-аналітичної роботи щодо оцінки та визначення напрямів підвищення прибутковості діяльності підприємства.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. У кваліфікаційній роботі розроблені власні рекомендації та висунуті гіпотези щодо можливих стратегій для поліпшення фінансових результатів. Особистий внесок автора полягає у створенні комплексного та практично орієнтованого підходу до дослідження фінансових результатів, що має важливе значення для розвитку цієї сфери знань.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися й одержали позитивну оцінку на IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання сучасної економічної науки» (м. Полтава, 5 грудня 2023 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 2 тези доповідей

обсягом 0,27 друк. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, що нараховує 60 найменувань, містить 10 таблиць, 4 рисунки, 6 додатків. Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 57 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність фінансових результатів та фактори їх зміни

Аналіз фінансових результатів є важливою складовою фінансового менеджменту та допомагає підприємствам приймати обґрунтовані фінансові рішення, визначати потреби в капіталі, виправляти відхилення від плану та прогнозувати майбутні фінансові результати.

Аналіз фінансових результатів – це процес оцінки фінансової продуктивності та стійкості підприємства, в результаті якого визначаються його фінансові досягнення та здатність досягати поставлених цілей [33].

Аналіз фінансових результатів є важливим для будь-якого підприємства, адже він спрямований на вирішення різноманітних завдань:

1. Оцінка ефективності. Аналіз фінансових результатів дозволяє визначити, наскільки ефективно підприємство генерує прибуток та витрачає ресурси. Він вказує, чи вдається підприємству досягати своїх фінансових цілей.

2. Планування і стратегічне управління. Аналіз фінансових результатів надає інформацію для стратегічного планування. На його основі розробляються стратегії для збільшення прибутку, зниження витрат та зменшення фінансових ризиків.

3. Прийняття фінансових рішень. Аналіз фінансових результатів допомагає в прийнятті фінансових рішень, таких як інвестування, позики, вибір проєктів для розвитку, дивідендні виплати.

4. Виявлення проблем і відхилень. Аналіз фінансових результатів допомагає виявити проблеми та відхилення від фінансових планів і норм. Це дає можливість вчасно реагувати на проблеми та коригувати дії.

5. Залучення інвестицій і кредитів. Інвестори та кредитори аналізують фінансові результати підприємства перед тим, як приймати рішення про

інвестиції чи надання позики. Якщо фінансові результати позитивні, це сприяє залученню додаткового капіталу.

6. Податкове планування. Аналіз фінансових результатів може допомогти зменшити податкове навантаження шляхом ідентифікації можливостей для оптимізації оподаткування.

7. Оцінка конкурентоспроможності. Зрозуміння своєї конкурентної спроможності допомагає компаніям планувати стратегію та приймати рішення щодо розвитку, маркетингу, інновацій та інших аспектів діяльності.

Загалом, аналіз фінансових результатів допомагає забезпечити ефективне фінансове управління та досягнення стратегічних цілей підприємства. Він дозволяє приймати обґрунтовані рішення, оптимізувати ресурси та підвищувати конкурентоспроможність [44].

Фінансові результати підприємства включають в себе ряд ключових показників, які відображають ефективність його діяльності. Основними показниками фінансових результатів та рівня прибутковості діяльності є:

- прибуток до оподаткування (Earnings Before Tax) – показник, який визначає загальний прибуток підприємства перед сплатою податків. Це важливий показник фінансової продуктивності, оскільки він вказує на прибуток, який підприємство заробило до сплати будь-яких податків або інших обов'язкових платежів;

- прибуток підприємства до витрат на відсотки по кредиту та податки (Earnings Before Interest and Taxes) – показник, що вказує на прибуток, який генерується саме з операційної діяльності підприємства, і відділяє цей прибуток від впливу фінансових зобов'язань і податків;

- прибуток підприємства перед вирахуванням витрат на відсотки, податки та амортизацію активів (Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation, and Amortization) – фінансовий показник, який відображає прибуток, що генерується з основної операційної діяльності підприємства, і ізолює цей прибуток від впливу фінансових зобов'язань, податків та відрахувань на амортизацію активів [52];

- чистий прибуток (Net Income) – сума прибутку, яка залишається після оподаткування та вирахування усіх витрат. Чистий прибуток є ключовим показником фінансової успішності підприємства і вказує на здатність генерувати прибуток після усіх витрат [42];

- прибуток на акцію (Earnings Per Share, EPS) – цей показник визначає прибуток, який припадає на кожну акцію підприємства. Це важливо для інвесторів, які розглядають підприємство як потенційну інвестиційну можливість [43];

- рентабельність активів (Return on Assets, ROA) – цей показник вказує на те, наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для генерації прибутку. Високе значення ROA свідчить про ефективне використання ресурсів [60];

- рентабельність власного капіталу (Return on Equity, ROE) – цей показник вимірює, як добре підприємство використовує свій власний капітал для генерації прибутку. Високе значення ROE може бути ознакою ефективного управління підприємством;

- маржинальний прибуток (Profit Margin) – ця маржа визначає відсоток прибутку від загальних доходів і вказує на прибутковість операцій підприємства;

- операційний прибуток (Operating Income) – цей показник вказує на прибуток, зароблений у результаті основної операційної діяльності підприємства, і не включає інші операційні витрати;

- маржа чистого прибутку (Net Profit Margin) – ця маржа вказує на той відсоток доходів, який залишається після вирахування усіх витрат, включаючи податки та інші витрати;

- прибутковий коефіцієнт (Profitability Ratio) – цей показник вимірює співвідношення прибутку до витрат та доходів і може бути корисним для порівняння прибутку з різних джерел;

- маржа бруто прибутку (Gross Profit Margin) – ця маржа вказує на рентабельність виробництва і виробничих операцій підприємства.

Наведені показники є інструментами для оцінки фінансової ефективності підприємства і допомагають інвесторам, управлінцям та аналітикам краще розуміти фінансовий стан та результати діяльності компанії. Вони важливі для прийняття рішень щодо інвестицій, кредитів та управління фінансами підприємства.

Фактори зміни фінансових результатів залежать від економічного та політичного стану країни. Зокрема такі фактори як війна, недосконалість законодавства змушують керівників замислюватися над новими підходами щодо вибору оптимальної структури джерел фінансування.

Фінансові результати підприємства можуть змінюватися під впливом різноманітних факторів, які включають у себе безліч змін. На підприємство можуть суттєво вплинути зміни на ринку, такі як збільшення конкуренції, зміни в попиті на продукцію, зміни в цінах на сировину і матеріали, а також зміни в ринковому середовищі в цілому [50].

Макроекономічні фактори, такі як інфляція, ставки інтересу, зміни валютних курсів та рівень безробіття, можуть впливати на фінансові результати підприємства. Зміни в законодавстві, такі як податкові закони, стандарти бухгалтерського обліку, можуть суттєво впливати на прибуток і витрати підприємства. Зміни в управлінні, рішення та стратегії, прийняті на рівні управління, можуть мати важливий вплив на фінансові результати, наприклад, розширення бізнесу, впровадження нових технологій або реорганізація можуть вплинути на доходи і витрати [45].

Ефективне використання ресурсів, таких як людський капітал, обладнання, сировина і фінанси, може суттєво покращити фінансові результати підприємства. Зміни у фінансовій політиці, рішення щодо фінансування, включаючи залучення кредитів та емісію акцій, можуть впливати на фінансові результати через витрати на обслуговування боргу або дивіденди для акціонерів [2].

Отже, такі фактори як війна, зовнішні політичні конфлікти та інші негативні події можуть суттєво впливати на фінансові результати підприємства

через втрати, збитки та ризики. Зміни в цих та інших факторах можуть призвести до змін у прибутку, збитках, рентабельності та інших фінансових показниках підприємства. Розуміння та врахування цих факторів є важливим для планування та аналізу фінансової діяльності підприємства.

Розуміння факторів впливу є важливим аспектом у фінансовому аналізі й управлінні фінансами, оскільки допомагає визначити та прогнозувати чинники впливу на фінансові результати підприємства [10]. Ось декілька ключових причин, чому розуміння цих факторів є важливим.

1. Планування і стратегія. Знання факторів впливу дозволяє компанії ліпше планувати свої фінанси і розробляти стратегії для досягнення фінансових цілей. Наприклад, якщо підприємство розуміє, що зростання витрат на сировину або зменшення цін на ринку може вплинути на прибутковість, то воно може розробити плани для зменшення витрат або пошуку нових ринків.

2. Прийняття рішень. Розуміння факторів впливу допомагає в прийнятті обґрунтованих рішень. Керівництво підприємства може використовувати цю інформацію для визначення, які проєкти та ініціативи варто фінансувати та які потребують корекцій [40].

3. Мінімізація ризиків. Розуміння факторів впливу допомагає виявляти ризики та розробляти стратегії для їх мінімізації. Якщо компанія розуміє, які фактори можуть призвести до зменшення прибутку, вона може приймати заходи для зменшення цих ризиків.

4. Моніторинг та аналіз. Розуміння факторів впливу дозволяє вести постійний моніторинг фінансових результатів та аналізувати їх в контексті зовнішнього середовища. Це допомагає вчасно реагувати на зміни та коригувати стратегію [49].

5. Залучення інвесторів і кредиторів. Інвестори та кредитори цікавляться фінансовими результатами підприємства і його здатністю до прибутковості та відшкодування боргів. Розуміння факторів впливу та можливості прогнозування дозволяють підприємству представити більш докладну інформацію своїм інвесторам і кредиторам.

6. Конкурентна перевага. Знання того, які фактори впливають на фінансові результати, може допомогти підприємству забезпечити конкурентну перевагу.

Аналіз факторів змін допомагає у плануванні та прогнозуванні фінансових результатів, прийнятті обґрунтованих рішень, коригуванні стратегії розвитку підприємства та мінімізації ризиків. Важливо враховувати і внутрішні, і зовнішні фактори, які можуть впливати на фінансові результати, і забезпечувати постійний моніторинг та оцінку результатів [12].

Отже, аналіз факторів змін допомагає у плануванні та прогнозуванні фінансових результатів, прийнятті обґрунтованих рішень, коригуванні стратегії розвитку підприємства та мінімізації ризиків. Важливо враховувати і внутрішні, і зовнішні фактори, які можуть впливати на фінансові результати, і забезпечувати постійний моніторинг та оцінку результатів [41].

У цілому, розуміння факторів впливу на фінансові результати діяльності є критичним для ефективного управління фінансами та досягнення фінансових цілей підприємства. Воно допомагає підприємству бути більш гнучким і адаптивним у змінному бізнес-середовищі.

1.2. Інформаційне забезпечення та методи аналізу фінансових результатів

Інформаційне забезпечення фінансового аналізу – це процес забезпечення необхідною інформацією, даними та інструментами для проведення аналізу фінансового стану підприємства. Ця інформація дозволяє аналітикам, керівництву та інвесторам отримати уявлення про фінансовий стан, ефективність та прибутковість підприємства та в підсумку приймати обґрунтовані фінансові рішення [47].

Цей процес має на меті забезпечити власників, інвесторів, урядові органи, керівництво та інші зацікавлені сторони достовірною, своєчасною та корисною

інформацією для прийняття управлінських рішень та оцінки фінансового стану підприємства [3].

Основні аспекти інформаційного забезпечення фінансових результатів включають:

1. Збір фінансових даних. Перший крок – це збір фінансових даних, які містяться у балансі, звіті про фінансові результати, звіті про рух грошових коштів та інших формах звітності. Ці дані повинні бути достовірними та точними.

2. Обробка та аналіз даних. Зібрані дані обробляються й аналізуються для визначення фінансового стану підприємства та його результатів діяльності. Це включає обчислення різних фінансових коефіцієнтів та аналіз їх значень.

3. Подання інформації. Фінансова інформація повинна бути представлена у зрозумілій та легкодоступній формі. Це може включати підготовку фінансових звітів, графіків, таблиць і коментарів.

4. Доступність інформації. Інформація повинна бути доступною для зацікавлених сторін, включаючи акціонерів, кредиторів, регуляторів.

5. Дотримання стандартів і нормативів. Підприємства зазвичай повинні дотримуватися стандартів фінансового звітування та обліку, для забезпечення єдності та порівняння фінансової інформації.

6. Аудит та перевірка. Незалежні аудитори можуть перевіряти фінансові звіти для підтвердження їхньої достовірності та відповідності стандартам. Це сприяє підвищенню довіри до фінансової інформації.

Отже, інформаційне забезпечення фінансових результатів допомагає створити прозорість та довіру у фінансовому відношенні та сприяє кращому прийняттю рішень стосовно інвестицій, кредитування, планування та стратегічних рішень для підприємства.

Основні джерела, з яких береться інформація для проведення фінансового аналізу та розробки фінансової стратегії, – це баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал, примітки до фінансової звітності [5].

Баланс у фінансовій звітності агропідприємства є основним фінансовим звітом, який відображає фінансовий стан підприємства. До активів входять основні засоби, які включають земельні ділянки, будівлі, споруди, обладнання та транспортні засоби, які використовуються для сільськогосподарської діяльності. Ці активи мають тривалу природу та використовуються для виробництва.

Оборотні активи включають кошти, банківські рахунки, запаси сільськогосподарської продукції та інші ресурси, які можуть бути швидко перетворені на грошові кошти. Вони також можуть включати активи, пов'язані з виробництвом і продажем сільськогосподарської продукції [34].

Пасиви агропідприємства представляють собою фінансові зобов'язання та джерела фінансування, які підприємство використовує для підтримки своєї діяльності. Пасиви вказують на джерела фінансування, які підприємство використовує для придбання активів та проведення операційної діяльності. Короткострокові пасиви вказують на зобов'язання, які мають бути виконані протягом короткого періоду, зазвичай менше одного року, тоді як довгострокові пасиви мають більший строк погашення [12].

Агропідприємства використовують різні комбінації пасивів для фінансування своєї діяльності та реалізації проєктів. Розуміння структури пасивів допомагає керівництву приймати рішення щодо фінансового управління та ризиків.

Баланс у фінансовій звітності є важливим інструментом для оцінки фінансового стану агропідприємства і визначення його здатності виконувати свої фінансові зобов'язання [48].

Він є базовим для розуміння фінансів підприємства та прийняття рішень щодо подальшого розвитку та управління. Баланс дозволяє керівництву, інвесторам, кредиторам та іншим зацікавленим сторонам оцінити фінансовий стан підприємства на конкретний момент часу. Засновуючись на інформації з балансу, керівництво може приймати стратегічні рішення, планувати діяльність підприємства і визначати, як розподіляти ресурси. Баланс дозволяє оцінити

ліквідність підприємства, його здатність виконати свої зобов'язання у найближчому майбутньому та стійкість його фінансової позиції на ринку [14].

Звіт про фінансові результати показує доходи та витрати підприємства протягом певного періоду, зазвичай за рік. Цей звіт визначає чистий прибуток або збиток підприємства після вирахування усіх витрат. Основна мета цього звіту – показати, чи підприємство заробило прибуток чи відчуло збитки протягом певного періоду.

Прибутковий звіт надає інформацію про фінансові результати діяльності підприємства і допомагає оцінити, наскільки ця діяльність була прибутковою.

Цей звіт користується як внутрішньою статистикою для прийняття управлінських рішень, так і зовнішньою інформацією для інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін для оцінки фінансової стійкості підприємства. Звіт про рух грошових коштів є важливим фінансовим інструментом, який відображає зміни в грошових коштах підприємства протягом певного періоду часу. Цей звіт складається з трьох основних розділів: операційні грошові потоки, інвестиційні грошові потоки та фінансові грошові потоки [59].

Операційні грошові потоки (Operating Cash Flows):

- готівкові надходження від операцій (Cash Inflows) – грошові кошти, отримані від основної діяльності підприємства, такі як виручка від продажу товарів чи послуг;

- готівкові витрати на операції (Cash Outflows) – витрати, пов'язані з операційною діяльністю, такі як оплата постачальникам, заробітна плата, оплата податків [36].

Інвестиційні грошові потоки (Investing Cash Flows):

- готівкові вкладення в активи (Cash Investments in Assets) – купівля активів, таких як земля, обладнання, техніка;

- готівкове вилучення з активів (Cash Withdrawals from Assets) – продаж або вилучення активів підприємства.

Фінансові грошові потоки (Financing Cash Flows):

- готівкові надходження від фінансових джерел (Cash Inflows from Financing) – отримання позик, емісія акцій, привласнення фінансової підтримки від інвесторів;

- готівкові виплати за фінансовими зобов'язаннями (Cash Payments for Financing) – сплата кредитів, виплата дивідендів, викуп акцій.

Звіт про рух грошових коштів допомагає краще зрозуміти фінансовий стан та управлінські рішення підприємства, що є ключовим аспектом ефективного фінансового управління.

Звіт про власний капітал є фінансовим звітом, який відображає зміни в структурі та обсягах власного капіталу підприємства протягом певного періоду часу. Цей звіт надає інформацію про те, як різні фактори впливають на власний капітал та його складові. Цілі та функції звіту про власний капітал: стеження за рухом капіталу; оцінка фінансової стійкості; планування та прийняття рішень; залучення інвесторів; відображення різниці між прибутком та грошовими потоками. Звіт про власний капітал дозволяє зрозуміти, чому прибуток може відрізнитися від грошових потоків, оскільки певні прибуткові елементи можуть не враховувати грошові реалізації або витрати [23].

Існує безліч методів аналізу фінансових результатів, один із найпоширеніших – це вертикальний та горизонтальний аналіз. Також більшість науковців використовують аналіз фінансових показників та факторний аналіз.

1. Вертикальний аналіз балансу і звіту про фінансові результати – цей метод використовується для визначення структури активів, пасивів, доходів і витрат у відсотковому співвідношенні до загальних показників. Вертикальний аналіз допомагає відображати структуру фінансової звітності у відсотках, що дозволяє аналізувати, як різні компоненти фінансової звітності співвідносяться один з одним [8]. Цей метод допомагає виявити, які частки доходів, витрат, активів та пасивів у фінансовій звітності відносяться до основного показника та як це впливає на фінансову структуру підприємства. Вертикальний аналіз є корисним інструментом для порівняння фінансової структури підприємства і для оцінки змін у цій структурі протягом часу [1].

2. Горизонтальний аналіз – цей метод включає порівняння фінансових показників підприємства протягом декількох фінансових періодів. Він допомагає виявити тенденції в розвитку фінансових показників, такі як зростання чи зниження виручки, прибутку. Цей метод є важливим інструментом для управлінців, інвесторів та аналітиків для прийняття рішень та оцінки фінансової стабільності підприємства.

3. Аналіз фінансових показників – цей метод включає вивчення різних фінансових показників, таких як коефіцієнти ліквідності, рентабельності, фінансового важеля, оборотність активів тощо. Він допомагає визначити фінансовий стан і результати діяльності підприємства. Аналіз фінансових показників допомагає розкрити сильні та слабкі сторони фінансового стану підприємства, виявити проблеми та можливості, а також приймати обґрунтовані рішення щодо управління фінансами та інвестиціями. Цей аналіз є необхідним інструментом для ведення бізнесу та управління фінансами в будь-якому галузевому середовищі.

4. Факторний аналіз – це статистичний метод, який використовується для розуміння зв'язків між змінними факторами у наборі даних. Цей аналіз допомагає виявити основні фактори, які впливають на варіабельність даних і визначають, які змінні взаємозв'язані протягом тривалого часу, і в аналізі чинників, що впливають на ці зміни. Факторний аналіз допомагає встановити причинно-наслідкові зв'язки та розкрити взаємодії між факторами, що є важливим для прийняття рішень і розробки стратегій у різних областях. Привабливість цього методу полягає в тому, що він дозволяє вводити в обіг та корисно застосовувати великий обсяг вихідних статистичних даних.

Відомо, що більшість вчених, прагнучи дослідити певну проблему цілком і повністю, спираються на величезну кількість інформації. Але проаналізувати таку кількість інформації дуже складно. Таким чином, виникає потреба в стисненні інформації до більш реальних розмірів за рахунок відбору найбільш суттєвої інформації. Саме тоді, коли існує необхідність обмеження кількості змінних, і застосовується факторний аналіз.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Аналіз динаміки, структури та факторів зміни фінансових результатів

Товариство з обмеженою відповідальністю «ХХХ» було створено 26.05.1999 року. Форма власності – приватна. Статутний капітал становить 4610762,95 грн. Основним видом діяльності даного підприємства є вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. Також дане підприємство займається рядом допоміжних видів діяльності та оптовою торгівлею.

У табл. 2.1 за інформацією форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» (додатки А.1, Б.1, В.1) проведемо горизонтальний і вертикальний аналіз майна ТОВ «ХХХ» за 2020-2022 роки.

Таблиця 2.1

Горизонтальний і вертикальний аналіз майна ТОВ «ХХХ» за 2020-2022 роки (станом на кінець року)

Вид активів (майна)	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020 р.	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
А	1	2	3	4	5	6	7	8
Майно - всього	1131663	100,0	1684639	100,0	1884609	100,0	+752946	+66,5
1. Необоротні активи	97934	8,7	364261	21,6	455566	24,2	+357632	у 4,7 р. б.
1.1. Незавершені капітальні інвестиції	18779	1,7	20506	1,2	20585	1,2	+1806	+9,6
1.2. Основні засоби	27769	2,5	39259	2,3	43185	2,3	+15416	+55,5
1.3. Довгострокові фінансові інвестиції	51191	4,5	304318	18,1	391646	20,8	+340455	у 7,7 р. б.
2. Оборотні активи	1033729	91,3	1320378	78,4	1429043	75,8	+395314	+38,2

Продовж. табл. 2.1

А	1	2	3	4	5	6	7	8
2.1. Запаси	364877	32,2	617846	36,7	503893	26,7	+139016	+38,1
2.1.1. Виробничі запаси	21247	1,9	16268	1,0	37245	2,0	+15998	+75,3
2.1.2. Незавершене виробництво	25356	2,2	45553	2,7	113505	6,0	+88149	у 4,5 р. б.
2.1.3. Готова продукція і товари	318274	28,1	556025	33,0	353143	18,7	+34896	+11,0
2.2. Поточна дебіторська заборгованість	200638	17,7	53621	3,2	118011	6,3	-82627	-41,2
2.3. Гроші та їх еквіваленти	468213	41,4	648812	38,5	807065	42,8	+338852	+72,4
2.4. Інші оборотні активи	1	0,0	99	0,0	74	0,0	+73	у 74 р. б.

Наведені дані дають змогу стверджувати, що за інформацією активу балансу майновий стан підприємства характеризуються переважно позитивними ознаками і тенденціями, до яких слід віднести:

- збільшення вартості майна у 2022 році на 752946 тис. грн або 66,5 %, порівняно із 2020 роком, що вказує на нарощування майнового потенціалу ТОВ «XXX»;

- темп приросту майна (66,5 %) перевищив макроекономічний показник рівня інфляції (39,3 % у 2020-2022 роках). У результаті спостерігається зростання реальної вартісної оцінки активів на 19,5 %;

- необоротні активи, вартість яких збільшилась на 357632 тис. грн, представлені насамперед довгостроковими фінансовими інвестиціями, які за аналізований період збільшилися на 340455 тис. грн, а їх частка у структурі майні підвищилася з 4,5 до 20,8 %. У складі необоротних активів зросли основні засоби на 15416 тис. грн, що є свідченням поліпшення матеріальних умов для розширення основної діяльності товариства;

- серед оборотних активів, які також збільшилися на 395314 тис. грн, скоротилася поточна дебіторська заборгованість на 82627 тис. грн. Зниження її частки свідчить про поліпшення стану розрахунків підприємства з дебіторами;

- збільшення вартості виробничих запасів на 15998 тис. грн, що становить 75,3 %, у складі оборотних активів вказує на підвищення рівня виробничого потенціалу ТОВ «ХХХ»;

- вартість грошей та їх еквівалентів суттєво зросла (на 338852 тис. грн), що є свідченням покращення умов для підвищення рівня платоспроможності даного товариства і зміцнення його фінансового стану в цілому.

Серед негативних характеристик майнового стану – збільшення вартості готової продукції і товарів на 34896 тис. грн. Це може свідчити про зниження ефективності маркетингової політики ТОВ «ХХХ».

Динаміка майна підприємства відображена на рис. 2.1.

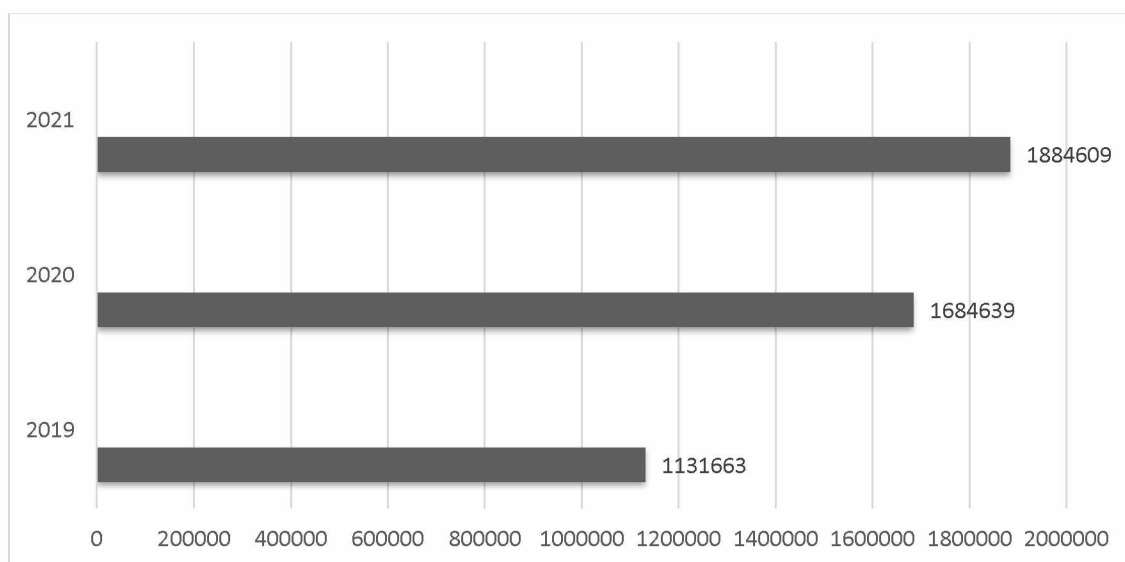

Рис. 2.1. Динаміка майна ТОВ «ХХХ» за 2020-2022 роки (станом на кінець року)

Динаміка відносних показників оцінювання фінансової стійкості підприємства наведена в додатку Г. За його інформацією фактичні значення коефіцієнта фінансової автономії показують, що станом на кінець 2020 і 2022 років частка власного капіталу у валюті балансу не змінилася. Ці значення значно перевищують нормативне, що вказує на високий рівень фінансової стійкості за критерієм забезпеченості власним капіталом.

Значення коефіцієнта концентрації позикового капіталу також вказують

на дуже низький рівень залежності підприємства від зовнішніх кредиторів.

Фактичні значення коефіцієнта фінансового ризику показують, що у 2022 році на 1 грн власного капіталу припадало 1,3 коп. позикового капіталу. Коефіцієнт фінансової стабільності є оберненим до попереднього, його значення у 2020 році – на 1 грн позикового капіталу припадало 73,9 грн власного капіталу, а у 2022 році – 76,6 грн. Отже, за обома коефіцієнтами товариство має високий рівень фінансової стійкості з тенденцією до його підвищення.

У 2020-2022 роках ТОВ «ХХХ» не мало довгострокових зобов'язань та забезпечень, тому коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів та коефіцієнт довгострокових зобов'язань і забезпечень дорівнюють 0. Коефіцієнт поточних зобов'язань і забезпечень за аналізований період не змінився і дорівнює 1,0.

Коефіцієнти страхової стабільності перебувають на низькому рівні та за 3 роки не змінилися.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу хоч і знизився із 0,912 до 0,755, проте значно перевищує нормативне значення ($> 0,1$).

Фактичні значення коефіцієнтів забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами та забезпеченості запасів власними оборотними коштами вказують на високий рівень забезпеченості підприємства власними оборотними коштами. На кінець 2022 року фактичний рівень першого з них перевищує нормативне значення у 9,8 раза. Позитивна динаміка коефіцієнта маневреності власних оборотних коштів вказує на те, що підприємство дещо поліпшило характеристику фінансової стійкості щодо забезпеченості високоліквідними оборотними активами.

Коефіцієнт майна виробничого призначення майже зменшився на 0,057, що свідчить про зниження рівня фінансової стійкості з точки зору забезпеченості активами основної виробничо-господарської діяльності. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів зменшився із 0,025 до 0,023, що показує негативну тенденцію до зниження частки основних засобів у валюті

балансу. Коефіцієнт нагромадження амортизації дещо знизився і на кінець 2022 року становив 0,631.

Динаміка коефіцієнта співвідношення оборотних і необоротних активів вказує на те, що підприємство знизило рівень забезпеченості необоротних засобів оборотними коштами.

Розрахунки з визначення типу фінансової стійкості підприємства проведені в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Визначення та аналіз типу фінансової стійкості ТОВ «XXX» за 2020-2022 роки (станом на кінець року), тис. грн

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020 р.
Власні оборотні кошти	1018614	1304941	1404744	+386130
Довгострокові кредити банків	-	-	-	-
Короткострокові кредити банків	-	-	-	-
Запаси і поточні біологічні активи	364877	617846	503893	+139016
Наявність власних оборотних коштів і довгострокових кредитів банків для формування запасів	1018614	1304941	1404744	+386130
Загальна величина джерел формування запасів	1018614	1304941	1404744	+386130
Надлишок (+) власних оборотних коштів для формування запасів	+653737	+687095	+900851	+247114
Надлишок (+) власних оборотних коштів і довгострокових кредитів банків для формування запасів	+653737	+687095	+900851	+247114
Надлишок (+) загальної величини джерел формування запасів	+653737	+687095	+900851	+247114
Тип фінансової стійкості	Абсолютна фінансова стійкість			x
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	2,792	2,112	2,788	-0,004
Надлишок (+) власних оборотних коштів на 1 грн запасів, грн	+1,79	+1,11	+1,79	-

Результати розрахунку свідчать, що відбулося збільшення у 2022 році порівняно із 2020 роком вартості запасів і поточних біологічних активів на 139016 тис. грн. З позитивних тенденцій – це збільшення власних оборотних коштів на 386130 тис. грн та надлишку власних оборотних коштів для формування запасів на 247114 тис. грн, що вказує на абсолютний тип

фінансової стійкості ТОВ «XXX». Тип фінансової стійкості є важливим елементом аналізу фінансового стану підприємства чи організації, що вказує на здатність підприємства витримати економічні труднощі та непередбачувані зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі [6].

Для оцінювання ліквідності та платоспроможності підприємства використаємо коефіцієнти, наведені в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

**Динаміка показників оцінювання ліквідності та платоспроможності
ТОВ «XXX» за 2020, 2022 роки (станом на кінець року)**

Показник	Норма- тивне значення	2020 р.	2022 р.	Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020 р.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\geq 0,2$	30,977	33,213	+2,236
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\geq 0,7$	44,300	38,100	-6,200
Коефіцієнт загальної ліквідності	$\geq 1,0$	68,391	58,810	-9,581

Наведені дані дають змогу стверджувати, що значення коефіцієнта абсолютної ліквідності за аналізований період збільшилося з 30,977 до 33,213. Порівняння цього показника із нормативним значенням свідчить про високий рівень грошової платоспроможності.

Фактичне значення коефіцієнта швидкої ліквідності зменшилося на 6,200. Значення коефіцієнта є суттєво більшим за нормативне, що вказує на стан розрахункової платоспроможності товариства з негативною динамікою платіжних можливостей.

Значення коефіцієнта загальної ліквідності також суттєво перевищує нормативне значення, але за аналізований період зменшилося на 9,581. Отже, з точки зору забезпеченості усіма оборотними активами підприємство є платоспроможним.

Таким чином, значення показників оцінювання ліквідності та платоспроможності свідчать про те, що ТОВ «XXX» має високий (навіть надлишковий) рівень платоспроможності.

Динаміка показників ділової активності зображена в додатку Д. 3 даної

таблиці можна зробити висновок про переважно негативні тенденції щодо оборотності активів і пасивів. Так, коефіцієнт обертання активів зменшився на 29,0 %, коефіцієнт обертання оборотних активів – 14,4 %, коефіцієнт обертання запасів – 7,0 %, коефіцієнт обертання власного капіталу – 31,3 %, коефіцієнт обертання поточної кредиторської заборгованості – на 35,3 %. Лише коефіцієнт обертання поточної дебіторської заборгованості збільшився за період дослідження на 89,0 %.

Аналіз динаміки показників дозволяє відстежувати, як змінюється ефективність агропідприємства з часом. Це допомагає визначити, які аспекти ділової діяльності покращуються, а які, можливо, потребують уваги і вдосконалення [53].

Отже, фінансово-економічна характеристика ТОВ «XXX» свідчить про те, що за період 2020-2022 років його фінансовий стан був стабільним. Проведений аналіз майнового стану вказує на наявність переважно позитивних ознак і тенденцій щодо складу, структури та динаміки майна. Товариство має високий рівень фінансової стійкості та платоспроможності за переважною більшістю відносних показників. На противагу цьому, динаміка лівової частки показників ділової активності вказує на негативну тенденцію до сповільнення оборотності активів і пасивів.

Аналіз фінансових результатів компанії є важливою складовою фінансового управління та стратегічного планування. За інформацією форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» (додатки А.2, Б.2, В.2) проведемо аналіз формування, структури та динаміки показників фінансових результатів діяльності ТОВ «XXX» за 2020-2022 роки (табл. 2.4).

Отже, в 2022 році порівняно із 2020 роком чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) збільшився на 17,1 %. Водночас випереджальне збільшення собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), а саме на 37,3 %, зумовило зменшення валового прибутку на 60,5 %. Частка валового прибутку в чистому доході знизилася з 20,7 % у 2020 році до 6,9 % у 2022 році, хоча в 2021 році цей показник становив 49,3 %.

Таблиця 2.4

**Аналіз формування, структури та динаміки фінансових результатів
діяльності ТОВ «ХХХ» за 2020-2020 роки**

Показник	2020 р.		2021 р.		2022 р.		2022 р. у % до 2020 р.
	сума, тис. грн	част- ка, %	сума, тис. грн	част- ка, %	сума, тис. грн	част- ка, %	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	451278	x	649357	x	528285	x	117,1
Операційні витрати	454235	100,0	404205	100,0	633549	100,0	139,5
у тому числі:							
а) собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	357809	78,8	329299	81,5	491405	77,6	137,3
б) адміністративні витрати	9787	2,1	10052	2,5	10663	1,7	109,0
в) витрати на збут	22627	5	14632	3,6	98637	15,5	у 4,4 р. б.
г) інші операційні витрати	64012	14,1	50222	12,4	32844	5,2	51,3
Валовий прибуток	93469	x	320058	x	36880	x	39,5
У % до чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	x	20,7	x	49,3	x	6,9	x
Інші операційні доходи	115763	x	281632	x	131085	x	113,2
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	112806	x	526784	x	25821	x	22,9
Фінансові та інвестиційні доходи	43885	x	25871	x	165407	x	у 3,8 р. б.
Фінансові та інвестиційні витрати	-	x	1	x	-	x	-
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	156691	x	552654	x	191228	x	122,0
Чистий фінансовий результат: прибуток	156691	x	552654	x	191228	x	122,0
У % до чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	x	37,4	x	85,1	x	36,2	x
У % до валового прибутку	x	167,6	x	172,7	x	518,5	x

У структурі операційних витрат частка собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) знизилася з 78,8 до 77,6 %, а частка адміністративних витрат – з 2,1 до 1,7 %. Також спостерігається збільшення витрат на збут у 4,4 раза та адміністративних витрат на 9,0 %. Негативною тенденцією є зменшення валового прибутку на 60,5 %. Водночас прибуток до

оподаткування збільшився на 22 %. Це, головним чином, пов'язано зі зростанням інших операційних доходів. У зв'язку з тим, що ТОВ «ХХХ» не сплачує податок на прибуток, чистий прибуток збігається з прибутком до оподаткування.

У 2020 році частка чистого прибутку в чистому доході від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) становила 37,4 % і чистий прибуток був більшим за валовий прибуток на 67,6 %. У 2022 році чистий прибуток більший за валовий прибуток у 5,2 раза. Отже, у цілому спостерігаються переважно нестійка динаміка показників фінансових результатів діяльності товариства. Не дивлячись на те, що є низка факторів, які негативно вплинули на результативність компанії, всеодно чистий фінансовий результат за період дослідження збільшився на 22 %.

Наступним етапом у проведенні досліджень фінансових результатів діяльності є визначення кількісного впливу факторів на зміну відповідних показників: валового прибутку, прибутку від операційної діяльності, прибутку до оподаткування та чистого прибутку. Під час детермінованого факторного аналізу використовуються методичні способи абсолютних різниць, ланцюгових підстановок та інші.

За інформацією форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» (додатки А.2, В.2) проведемо факторний аналіз показників фінансових результатів за видами діяльності ТОВ «ХХХ» за порівняння 2022 року з 2020 роком. На першому етапі розрахунків буде створена таблиця з вихідною інформацією, де відображаються доходи, витрати та фінансові результати (табл. 2.5).

Для проведення факторного аналізу використаємо 4 адитивні моделі, в яких результативні показники є сумою або різницею факторних показників.

1. Модель факторного аналізу валового прибутку (збитку):

$$\text{ВП} = \text{ЧД} - \text{С}. \quad (2.1)$$

Загальна зміна (+,-) валового прибутку в 2022 році порівняно з 2020 роком, тис. грн:

Таблиця 2.5

**Вихідна інформація для факторного аналізу показників фінансових
результатів у ТОВ «ХХХ» за 2020, 2022 роки, тис. грн**

Показник	Умовне позна- чення	2020 р.	2022 р.	Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	<i>ЧД</i>	451278	528285	+77007
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	<i>С</i>	357809	491405	+133596
Валовий прибуток	<i>ВП</i>	93469	36880	-56589
Інші операційні доходи	<i>ЮД</i>	115763	131085	+15322
Адміністративні витрати	<i>АВ</i>	9787	10663	+876
Витрати на збут	<i>ВЗ</i>	22627	98637	+76010
Інші операційні витрати	<i>ЮВ</i>	64012	32844	-31168
Операційний дохід	<i>ОД</i>	567041	659370	+92329
Операційні витрати	<i>ОВ</i>	454235	633549	+179314
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	<i>ФРОД</i>	112806	25821	-86985
Дохід від фінансової діяльності	<i>ДФД</i>	43847	-	-43847
Дохід від інвестиційної діяльності	<i>ДИД</i>	38	165407	+165369
Витрати від фінансової діяльності	<i>ВФД</i>	-	-	-
Витрати від інвестиційної діяльності	<i>ВИД</i>	-	-	-
Фінансовий результат від фінансової діяльності: прибуток	<i>ФРФД</i>	43847	-	- 43847
Фінансовий результат від інвестиційної діяльності: прибуток	<i>ФРИД</i>	38	165407	+165369
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	<i>ФРДО</i>	156691	191228	+34537
Витрати (дохід) з податку на прибуток	<i>ПП</i>	-	-	-
Прибуток від припиненої діяльності	<i>ППД</i>	-	-	-
Чистий фінансовий результат: прибуток	<i>ЧФР</i>	156691	191228	+34537

$$\Delta \text{ВП} = -56589, \quad (2.2)$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг):

$$\Delta \text{ВП}_{\text{чд}} = +77007; \quad (2.3)$$

2) собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг):

$$\Delta \text{ВП}_{\text{с}} = -133596. \quad (2.4)$$

Отже, можна зробити висновок про те, що валовий прибуток зменшився на 56589 тис. грн під впливом таких факторів. За рахунок збільшення чистого

доходу валовий прибуток зріс на 77077 тис. грн, але унаслідок збільшення собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) валовий прибуток зменшився на 133596 тис. грн.

2. Модель факторного аналізу фінансового результату (прибутку) від операційної діяльності:

$$\text{ФРОД} = \text{ВП} + \text{ІОД} - \text{АВ} - \text{ВЗ} - \text{ІОВ}. \quad (2.5)$$

Загальна зміна (+,-) прибутку від операційної діяльності в 2022 році порівняно з 2020 роком, тис. грн:

$$\Delta \text{ФРОД} = -86985, \quad (2.6)$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) валового прибутку:

$$\Delta \text{ФРОД}_{\text{ВП}} = -56589; \quad (2.7)$$

2) інших операційних доходів:

$$\Delta \text{ФРОД}_{\text{ІОД}} = +15322; \quad (2.8)$$

3) адміністративних витрат:

$$\Delta \text{ФРОД}_{\text{АВ}} = -876; \quad (2.9)$$

4) витрат на збут:

$$\Delta \text{ФРОД}_{\text{ВЗ}} = -76010; \quad (2.10)$$

5) інших операційних витрат:

$$\Delta \text{ФРОД}_{\text{ІОВ}} = +31168. \quad (2.11)$$

Отже, прибуток від операційної діяльності зменшився на 86985 тис. грн. При цьому унаслідок зменшення валового прибутку та збільшення адміністративних витрат і витрат на збут прибуток від операційної діяльності зменшився відповідно на 56589, 876 і 76010 тис. грн. Водночас за рахунок збільшення інших операційних доходів та зменшення інших операційних витрат прибуток від операційної діяльності зріс відповідно на 15322 і 31168 тис. грн. Отже, головним фактором негативної динаміки фінансового результату від операційної діяльності є зменшення валового прибутку.

3. Модель факторного аналізу фінансового результату (прибутку) до

оподаткування:

$$\begin{aligned} \text{ФРДО} &= \text{ФРОД} + \text{ФРФД} + \text{ФРІД} = \\ &= (\text{ОД} - \text{ОВ}) + (\text{ДФД} - \text{ВФД}) - (\text{ДІД} - \text{ВІД}). \end{aligned} \quad (2.12)$$

Загальна зміна (+,-) прибутку до оподаткування у 2022 році порівняно з 2020 роком, тис. грн:

$$\Delta \text{ФРДО} = +34537, \quad (2.13)$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) фінансового результату від операційної діяльності:

$$\Delta \text{ФРДО}_{\text{ФРОД}} = -86985; \quad (2.14)$$

1.1) операційного доходу:

$$\Delta \text{ФРДО}_{\text{ОД}} = +92329; \quad (2.15)$$

1.2) операційних витрат:

$$\Delta \text{ФРДО}_{\text{ОВ}} = -179314; \quad (2.16)$$

2) фінансового результату від фінансової діяльності:

$$\Delta \text{ФРДО}_{\text{ФРФД}} = -43847; \quad (2.17)$$

2.1) доходу від фінансової діяльності:

$$\Delta \text{ФРДО}_{\text{ДФД}} = -43847; \quad (2.18)$$

2.2) витрат від фінансової діяльності:

$$\Delta \text{ФРДО}_{\text{ВФД}} = 0; \quad (2.19)$$

3) фінансового результату від інвестиційної діяльності:

$$\Delta \text{ФРДО}_{\text{ФРІД}} = +165369; \quad (2.20)$$

3.1) доходу від інвестиційної діяльності:

$$\Delta \text{ФРДО}_{\text{ДІД}} = +165369; \quad (2.21)$$

3.2) витрат від інвестиційної діяльності:

$$\Delta \text{ФРДО}_{\text{ВІД}} = 0. \quad (2.22)$$

Отже, прибуток до оподаткування збільшився на 34537 тис. грн. Позитивно на це вплинуло зростання операційного доходу на 92329 тис. грн і доходу від інвестиційної діяльності на 165369 тис. грн. Разом із тим унаслідок збільшення операційних витрат та зменшення доходу від фінансової діяльності прибуток до оподаткування скоротився відповідно на 179314 і 43847 тис. грн.

4. Модель факторного аналізу чистого фінансового результату: прибутку.

$$\text{ЧФР} = \text{ФРДО} - \text{ПП} - \text{ППД}. \quad (2.23)$$

Загальна зміна (+,-) чистого прибутку в 2022 році порівняно з 2020 роком, тис. грн:

$$\Delta\text{ЧФР} = +34537, \quad (2.24)$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) фінансового результату до оподаткування:

$$\Delta\text{ЧФР}_{\text{ФРДО}} = +34537; \quad (2.25)$$

2) витрат (доходу) з податку на прибуток:

$$\Delta\text{ЧФР}_{\text{ПП}} = 0; \quad (2.26)$$

3) прибутку (збитку) від припиненої діяльності після оподаткування:

$$\Delta\text{ЧФР}_{\text{ППД}} = 0. \quad (2.27)$$

Отже, чистий прибуток збільшився на 34537 тис. грн, у тому числі за рахунок збільшення прибутку до оподаткування – на 34537 тис. грн. Інші фактори не мали впливу на зміну результативного показника.

2.2. Аналіз порогу рентабельності та беззбитковості виробництва продукції

Беззбитковість операційної діяльності підприємства оцінюється за допомогою показників порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості (табл. 2.6), для розрахунку яких використовується інформація форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» (додатки А.2, Б.2, В.2).

За даними табл. 2.6, у 2022 році порівняно з 2020 роком операційний дохід збільшився на 92329 тис. грн (16,3 %), а операційні витрати – на 179314 тис. грн (39,9 %). Негативним із погляду динаміки фінансової стійкості є збільшення показника порогу рентабельності (на 235195 тис. грн, або 61,9 %). Відбулося також підвищення його частки в операційному доході з 67,0 % у 2020 році до 93,3 % у 2022 році.

Таблиця 2.6

**Показники порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості
у ТОВ «XXX» за 2020-2022 роки**

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020 р.	
				абсо- лютне	віднос- не, %
Операційний дохід, тис. грн	567041	930989	659370	+92329	+16,3
Операційні витрати, тис. грн	454235	404205	633549	+179314	+39,5
у тому числі:					
а) змінні витрати	225048	242919	275459	+50411	+22,4
б) постійні витрати	229187	161286	358089	+128902	+56,2
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток, тис. грн	112806	526784	25821	-86985	-77,1
Маржинальний дохід, тис. грн	341993	688070	383911	+41918	+12,3
Частка (коефіцієнт) маржинального доходу в операційному доході	0,603	0,739	0,582	-0,021	-3,5
Поріг рентабельності, тис. грн	380078	218249	615273	235195	+61,9
Частка порогу рентабельності в операційному доході, %	67,0	23,4	93,3	26,3	x
Зона фінансової стійкості, тис. грн	186963	712740	44097	-142866	-76,4
Запас фінансової стійкості, %	33,0	76,6	6,7	-26,3	x

Запас фінансової стійкості у 2022 році зменшився до 6,7 %; рівень цього показника не свідчить про стабільність роботи підприємства за критерієм забезпечення прибутковості операційної діяльності. Найвищий же рівень беззбитковості операційної діяльності був досягнутий у 2021 році, коли запас фінансової стійкості становив 76,6 %. У випадку збереження у наступних періодах негативної тенденції, коли зростання витрат випереджає зростання доходів, підприємство може мати збитки від операційної діяльності.

На рівні окремих видів продукції у процесі фінансового планування визначається точка беззбитковості у натуральних одиницях і вартісному виразі. Точка беззбитковості є важливим концептом у фінансах та управлінському обліку, що характеризує рівень виробництва або продажів, при якому загальні доходи стають рівними загальним витратам. Маючи цю інформацію, компанії можуть визначити мінімальний обсяг продажів, який необхідний для того, щоб не втрачати гроші [37].

Знання точки беззбитковості дозволяє компаніям планувати виробництво,

визначати ціни та розробляти стратегії маркетингу, спрямовані на досягнення необхідних обсягів продажів для отримання планового прибутку. Також ця інформація корисна для керівництва в умовах змін витрат або цін на ринку.

Точка беззбитковості є важливим показником в аналізі фінансових результатів, який визначає рівень продажів або обсяг виробництва, необхідний для того, щоб підприємство не зазнало збитків. Точка беззбитковості може бути виміряна в натуральних одиницях, грошовому обсязі продажів чи в інших показниках залежно від конкретної ситуації. Для розрахунку точки беззбитковості потрібно враховувати постійні та змінні витрати.

У табл. 2.7 проведемо розрахунок точки беззбитковості за трьома видами продукції у ТОВ «XXX».

Таблиця 2.7

**Розрахунок точки беззбитковості за видами продукції у
ТОВ «XXX»**

Показник	Зерно	Соняшник	Ріпак
Величина постійних витрат, грн	7991000	4261200	5747200
Середня ціна реалізації 1 ц продукції, грн	424,5	863,6	965,4
Величина змінних витрат на 1 ц продукції, грн	106,1	259,1	289,6
Точка беззбитковості, ц	25097	7049	8504
Точка беззбитковості, тис. грн	10653,7	6087,5	8209,8

Аналіз точок беззбитковості показав, що витрати на виробництво та реалізацію зерна окупаються при обсязі продажу 25097 ц та виручці від реалізації у 10653,7 тис. грн. Витрати на виробництво та реалізацію соняшнику окупаються при обсязі продажу 7049 ц та виручці від реалізації у 6087,5 тис. грн. Витрати на виробництво та реалізацію ріпаку окупаються при обсязі продажу 8504 ц та виручці від реалізації у 8209,8 тис. грн.

На рис. 2.2 наведене графічне представлення точки беззбитковості за трьома видами продукції, що дозволяє наглядно оцінити рівень виробництва, при якому підприємство може досягти економічної рівноваги. Вивчення цього аспекту є важливим для управління прибутковістю та прийняття обґрунтованих стратегічних рішень.

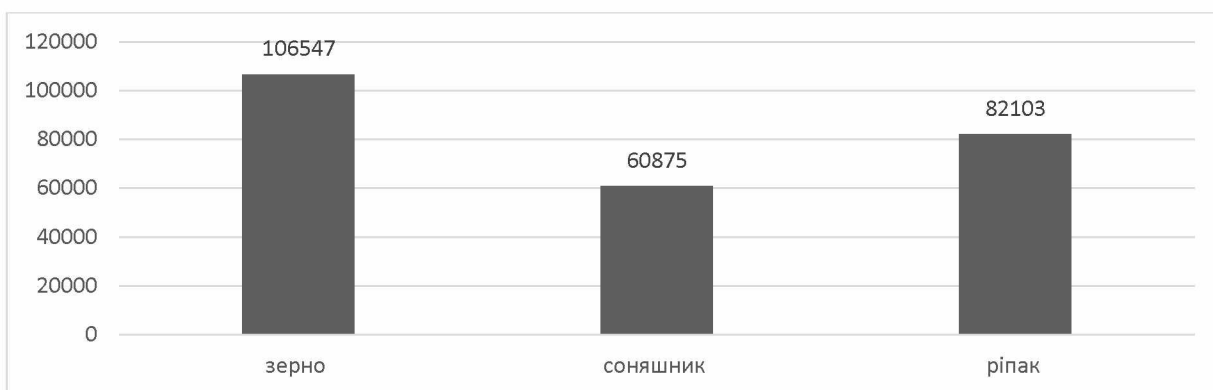

Рис. 2.2. Точка беззбитковості за видами продукції у ТОВ «XXX»

За допомогою точки беззбитковості компанія може стратегічно планувати свою діяльність, визначати оптимальні цінові стратегії та приймати рішення щодо подальшого розвитку бізнесу. Розуміння точки беззбитковості є ключовим фактором для забезпечення фінансової стабільності та стійкості підприємства [16].

При дотриманні цього показника компанія може ефективно управляти своєю прибутковістю та мінімізувати фінансові ризики, що створює передумови для сталого розвитку та успіху на ринку.

У разі виникнення потреби в проведенні внутрішньосанаційних заходів підприємствами використовуються внутрішні джерела, які не пов'язані з участю третіх осіб та є більш надійними джерелами фінансування у процесі санації. Достатній обсяг внутрішніх джерел фінансової стабілізації є свідченням задовільного фінансового стану, впливає на рівень фінансової незалежності та знижує загрозу банкрутства.

Зазвичай, до власних джерел відносять прибуток, амортизаційні відрахування і резерви та кошти, які формує підприємство для забезпечення своєї діяльності.

Основним внутрішнім джерелом формування фінансових ресурсів та фінансової стабілізації суб'єктів господарювання є прибуток. Динаміка суми нерозподіленого прибутку ТОВ «XXX» за 2020-2022 роки зображена на рис. 2.3.

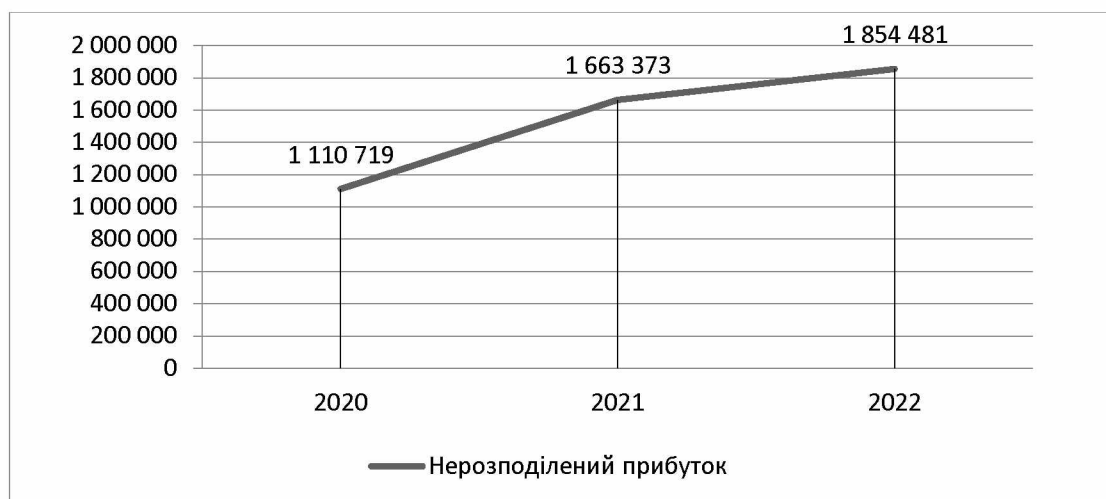

Рис. 2.3. Динаміка суми нерозподіленого прибутку ТОВ «XXX» за 2020-2022 роки, тис. грн

Як видно з рис. 2.3, за аналізований період нерозподілений прибуток товариства суттєво збільшився. На основі проведеного аналізу джерел формування фінансових ресурсів нами було виявлено, що нерозподілений прибуток займає найбільшу частку у власному капіталі та в цілому в складі джерел формування капіталу.

Оскільки ТОВ «XXX» добре забезпечене власним капіталом, у нього є можливість залучати кошти від зовнішніх кредиторів без ризику. Це сприятиме оптимізації структури капіталу, основною метою якої є пошук оптимального співвідношення між власним і позиковим капіталом. Основними завдання оптимізації структури капіталу є:

- 1) пошук такої структури капіталу, яка б забезпечила підприємству стає функціонування та розвиток;
- 2) створення умов, за яких підприємство отримуватиме максимальний прибуток.

На нашу думку, необхідність оптимізації структури капіталу даного підприємства полягає в тому, що саме співвідношення власних та залучених коштів впливає на фінансові результати діяльності підприємства в майбутньому. Слід додати, що оптимальна структура капіталу визначається для кожного підприємства індивідуально, в залежності від видів діяльності,

його фінансового стану та цілей.

Таким чином, оптимізація структури капіталу – це пошук та визначення такого співвідношення між власними та залученими коштами, за якого підприємство функціонуватиме максимально ефективно.

Проте, кількісно визначити оптимальну структуру капіталу ТОВ «XXX» не вдасться. Керівництво даного товариства може визначити лише її орієнтовне значення, спираючись на показники минулих років та інші фактори, що впливають на формування структури капіталу.

Оптимізація капіталу є важливою стратегією для підприємств, оскільки вона дозволяє максимізувати використання внутрішніх ресурсів та покращити фінансову ефективність. Цей процес передбачає раціональне управління ліквідністю, капітальними витратами, кредиторською та дебіторською заборгованістю, щоб досягти оптимальної структури капіталу.

Більшість науковців виділяють три основні методи оптимізації структури капіталу, характеристика яких наведена на рис. 2.4.

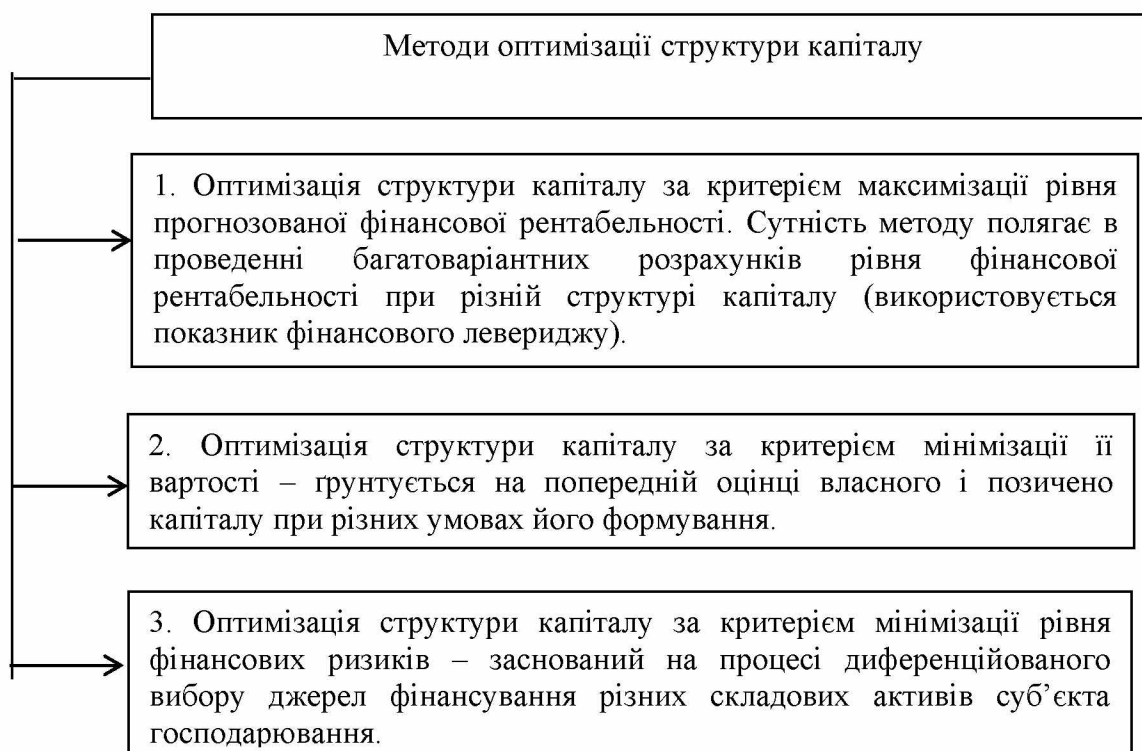

Рис. 2.4. Методи оптимізації структури капіталу підприємства

Оптимізацію структури капіталу ТОВ «XXX» необхідно проводити у такій послідовності:

- 1) провести аналіз фактичної структури капіталу;
- 2) ідентифікувати та оцінити основні фактори, які впливають або можуть впливати на структуру капіталу (для даного підприємства такими факторами можуть бути структура та ліквідність активів, плата за користування залученими ресурсами і т. д.);
- 3) оптимізувати структуру капіталу за допомогою обраного методу оптимізації.

Ми обрали метод оптимізації структури за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності, який передбачає використання механізму фінансового левериджу (табл. 2.8). Фінансовий леверидж – це потенційна можливість впливати на чистий прибуток і рентабельність власного капіталу шляхом зміни структури власного і позикового капіталу.

Таблиця 2.8

Оптимізація структури капіталу ТОВ «XXX» за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності

Показник	Варіанти структури				
	1	2	3	4	5
Загальна сума капіталу, тис. грн	1131663	1131663	1131663	1131663	1131663
Частка власного капіталу, %	10	20	30	40	50
Частка залученого капіталу, %	90	80	70	60	50
Коефіцієнт фінансового левериджу	9,0	4,0	2,333	1,50	1,0
Рівень дохідності активів, %	13,8	13,8	13,8	13,8	13,8
Рівень % за кредит, частка одиниці	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18
Сума валового прибутку, тис. грн	156169,5	156169,5	156169,5	156169,5	156169,5
Сума відсотків за кредит, тис. грн	183329,4	162959,5	142589,5	122219,6	101849,7
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	-27159,9	-6790	13580	33949,9	54319,8
Рентабельність власного капіталу, %	-23,9	-3,0	4,0	7,5	9,6

Продовж. табл. 2.8

Показник	Варіанти структури				
	6	7	8	9	10
Загальна сума капіталу, тис. грн	1131663	1131663	1131663	1131663	1131663
Частка власного капіталу, %	60	70	80	90	100
Частка залученого капіталу, %	40	30	20	10	0
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,667	0,429	0,250	0,111	0
Рівень дохідності активів, %	13,8	13,8	13,8	13,8	13,8
Рівень % за кредит, частка одиниці	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18
Сума валового прибутку, тис. грн	156169,5	156169,5	156169,5	156169,5	156169,5
Сума відсотків за кредит, тис. грн	183329,4	162959,5	142589,5	122219,6	101849,7
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	-27159,9	-6790	13580	33949,9	54319,8
Рентабельність власного капіталу, %	-3,9	-0,9	1,5	3,3	4,8

За даними табл. 2.8, найбільш оптимальною структурою капіталу для ТОВ «XXX» є варіант 50 % власного та 50 % залученого капіталу, так як рівень рентабельності власного капіталу за даного співвідношення досягатиме максимального значення – 9,6 %, а фінансова стійкість перебуватиме на безпечному рівні.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПОЛПШЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Удосконалення управління прибутком

Удосконалення управління прибутком є критично важливим завданням для підприємств у будь-якій галузі, оскільки це допомагає досягти ряду переваг та забезпечити стійкий і прибутковий розвиток. Ось кілька ключових причин, чому удосконалення управління прибутком є важливим:

1. Максимізація прибутку: однією з основних цілей будь-якого підприємства є збільшення чистого прибутку. Удосконалення управління прибутком допомагає ідентифікувати шляхи збільшення прибутковості, оптимізувати витрати та максимізувати доходи [27].

2. Раціональне розподілення ресурсів: ефективне управління прибутком дозволяє оптимізувати використання ресурсів, таких як людські ресурси, матеріальні та фінансові ресурси, забезпечуючи їх ефективне та продуктивне використання.

3. Планування та стратегічний розвиток: управління прибутком допомагає розробляти плани та стратегії для подальшого розвитку підприємства. За допомогою аналізу фінансових даних та прогнозування прибутковості підприємство може приймати обґрунтовані рішення щодо інвестицій, розширення бізнесу та розвитку нових продуктів.

4. Контроль над фінансовими ризиками: управління прибутком допомагає виявляти та управляти фінансовими ризиками, такими як коливання цін, зміни валютних курсів або зміни на ринку. Це дозволяє зменшити вразливість підприємства до фінансових труднощів [46].

5. Залучення інвесторів та кредиторів: інвестори та кредитори докладають зусиль для оцінки фінансової стабільності та прибутковості підприємства перед інвестиціями або наданням кредитів. Удосконалення управління прибутком

допомагає підприємству підвищити довіру і привабити інвестиції [38].

6. Дотримання законодавства та фінансових стандартів: у багатьох країнах і галузях існують строгі фінансові норми та стандарти, які підприємства повинні дотримуватися. Ефективне управління прибутком допомагає забезпечити відповідність законодавчим та фінансовим вимогам.

7. Підвищення конкурентоспроможності: удосконалення управління прибутком дозволяє підприємству бути більш конкурентоспроможним на ринку, приваблювати клієнтів та забезпечувати стійке місце серед конкурентів .

8. Розвиток культури бізнесу: підвищення управлінської ефективності та фінансової свідомості сприяє створенню професійної культури бізнесу та формуванню фінансової грамотності персоналу.

9. Удосконалення управління прибутком допомагає підприємствам досягати стійкого росту та забезпечувати фінансову стабільність в непередбачуваних економічних умовах.

Практика світової торгівлі показала, що багато видів нових виробів не знаходять свого покупця на ринку без вправної організації маркетингу. Тому в цих умовах господарювання слід більше уваги приділяти саме маркетингу. Для збільшення обсягу отриманого прибутку велике значення має збереження наявних довготривалих господарських зв'язків [28].

Їх руйнування погано позначається на виробництві, матеріально-технічному постачанні. Для зростання обсягу прибутку від реалізації необхідно регулярно проводити інвентаризацію запасів і обладнання з метою виявлення надлишків. Ці надлишки необхідно продавати за ринковими цінами [29].

Зниження собівартості продукції є найважливішим фактором зростання прибутку. У зниженні собівартості продукції найбільш повно відбивається економія матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, якими розпоряджається підприємство. Максимальна мобілізація резервів зниження собівартості продукції є важливою умовою ефективного функціонування підприємства. Зниження собівартості продукції – необхідна умова стабілізації цін, економічного процвітання будь-якого підприємства, джерело накопичень

для прискорення соціально-економічного розвитку суспільства, підвищення добробуту населення [19].

Ефективне використання матеріальних ресурсів значною мірою залежить від роботи відділу постачання. Однією з важливих задач служби постачання підприємства є контроль за станом запасів і за управлінням ними. Робота служби постачання повинна сприяти економному і раціональному використанню матеріальних ресурсів при плануванні матеріально-технічного постачання, у процесі операційної роботи по виконанню розроблених планів постачання, а також при прямому використанні матеріальних ресурсів. Потребують вдосконалення нормативи використання матеріальних ресурсів та виробітку продукції, адже вони не завжди достатньо технічно обгрунтовані, а відтак не можуть слугувати достовірною базою для встановлення дійсно прогресивних норм витрат. Технічно обгрунтовані норми й нормативи, їх своєчасний перегляд, з одного боку, впливають на оплату праці, а, з іншої – на формування ціни, тому що виявлення резервів призводить до зниження суспільно-необхідних витрат [9].

Резервом збільшення прибутку суб'єктів господарювання є ліквідація невиробничих виплат по заробітній платі, по оплаті цілоденних простоїв і часів внутрішньозмінного простою, доплат за працю в додатковий час, ліквідація невиробничих витрат і втрат у складі витрат на обслуговування підрозділів виробництва та управління [30].

Збільшення прибутку є одним з напрямків підвищення продуктивності праці, економії трудових витрат на виробництво. Значний вплив на підвищення продуктивності праці має скорочення застосування ручної праці, подальше впровадження механізації і автоматизації виробничих процесів. Основою збільшення прибутку є впровадження у виробництво досягнень науково-технічного прогресу [39].

Саме науково-технічний прогрес та його ресурсозберігаючий характер забезпечують різкий поворот до інтенсифікації.

Резервом зростання прибутку підприємств є підвищення цін. Ціни

відображають кон'юнктуру ринку, протиставляючи виробника споживачу товару, і навпаки. Для збільшення обсягу отриманого прибутку підприємству необхідно застосовувати правильну тактику в області встановлення цін. У цінах повинні відображатись суспільно-необхідні витрати на виробництво і реалізацію продукції, її споживчі властивості, якість, платоспроможний попит. Від правильності розрахунку ціни багато в чому залежить обсяг отриманого прибутку, ліквідність і платоспроможність підприємства, його фінансовий стан.

Обсяг і структура реалізації продукції також може позитивно або ж негативно впливати на суму прибутку. Збільшення обсягу продажу рентабельної продукції приводить до пропорційного збільшення прибутку. Якщо буде збільшуватися частка більш рентабельних видів продукції в загальному обсязі її реалізації, то сума прибутку зростатиме, і навпаки, при збільшенні частки низькорентабельної або збиткової продукції загальна сума прибутку зменшиться [18].

Таким чином, для зростання прибутку аграрним підприємствам необхідно:

- розширювати асортимент і поліпшувати якість продукції;
- збільшувати обсяги виробництва і реалізації продукції товарів, робіт, послуг, що є основним джерелом надходження прибутків;
- впроваджувати стимулюючі заходи для підвищення продуктивності праці;
- зменшувати витрати на виробництво, метою якого є зниження собівартості;
- знижувати непродуктивні витрати;
- впроваджувати систему управління витратами.

Правильний розрахунок резервів зростання прибутку є необхідним для його планування на майбутній період. Знаючи перспективну суму прибутку, можна правильно спрогнозувати інвестиційну політику, а також витрати на соціально-культурні заходи та матеріальне заохочення працівників [20].

Виявлення резервів зростання прибутку впливає на вдосконалення

комерційного розрахунку, розвиток ринкових відносин, сприяє ліквідації кризових явищ. Запровадження оптимальних заходів управління прибутком дозволить аграрному підприємству підвищити власну конкурентоспроможність у короткостроковому та довгостроковому періодах, а також рентабельність виробництва [13].

3.2. Бізнес-планування діяльності підприємства

Планування прибутку агропідприємства є важливим інструментом для досягнення стабільності та прибутковості бізнесу. Всі аспекти планування прибутку, від аналізу минулого до моніторингу та аналізу результатів, вимагають систематичного та ретельного підходу [15].

Планування допомагає визначити, що агропідприємство прагне досягти. Це може бути збільшення прибутку, підвищення продуктивності, розширення ринків або інші цілі, залежно від стратегії підприємства. Планування слугує основою для розробки стратегії. Стратегія визначає, яким чином агропідприємство буде досягати своїх цілей у довгостроковій перспективі.

Планування включає в себе розподіл ресурсів, таких як земля, капітал, робоча сила та інших, для максимізації прибутку. Це допомагає управлінцям приймати раціональні рішення щодо виділення коштів і зусиль для досягнення цілей [55].

Планування сприяє координації робіт та комунікації в агропідприємстві. Всі структурні підрозділи та команди працюють відповідно до загального плану, що забезпечує єдність дій та виконання завдань. Планування включає в себе створення метрик та ключових показників, які дозволяють вимірювати виконання плану. Це надає можливість для контролю та оцінки результатів та коригування стратегії, якщо це необхідно.

Отже, планування є важливим інструментом для управління агропідприємством. Воно допомагає визначити цілі, розробити стратегію та

ефективно розподілити ресурси для досягнення прибутку та забезпечення сталості бізнесу в умовах зростаючої конкуренції та змін на ринку.

Традиційна система планування в аграрних підприємствах знаходить своє відображення у річному плані соціально-економічного розвитку, який може бути основою для розробки бізнес-плану [17].

Бізнес-планування вже стало реальністю економічної практики агропромислового комплексу України. Ним користуються великі підприємства, фермерські господарства, приватні підприємці. На ринку інтелектуальних послуг виник попит на цей вид діяльності.

Сучасні аграрні підприємства є багатогалузевими. Найчастіше підприємства розробляють бізнес-план для окремої, вже існуючої або нової галузі без створення нової юридичної особи. Для того, щоб проєкт, який реалізується в одній з галузей виробництва, був надійним, на думку кредитора, потрібно спланувати не тільки можливість отримання прибутку та повернення кредиту, а й показати, що фінансовий стан підприємства в цілому є стійким і не вплине на гарантії повернення кредиту, тобто інші галузі підприємства також є досить прибутковими, збитки по них не порушать графіка виплати кредиту й відсотків по ньому.

У ринковій системі господарювання бізнес-план є активним робочим інструментом управління, відправним пунктом усієї планової та виконавчої діяльності підприємства, це документ, який визначає оптимальні за часом і найменш ризиковані шляхи реалізації підприємницького проєкту [24].

Основними особливостями сільськогосподарського виробництва є:

- сезонність виробництва і залежність від природних умов (температура, вологість, світло тощо);
- виконання робіт у певний період вегетаційного розвитку сільськогосподарських культур (обробіток ґрунту, посівна, догляд за рослинами, збирання врожаю);
- організація обліку витрат на виробництво продукції не лише по культурах чи окремих групах, а й по окремих процесах і, навіть, видах робіт

(передпосівний обробіток ґрунту, сівба, догляд за рослинами, збирання врожаю);

– відтворення у господарствах своїми силами частини потрібних їм засобів виробництва;

– витрачання частини своєї продукції на поновлення процесу виробництва;

– неоднакова потреба в оборотних коштах протягом року (у періоди року, не пов'язані з виконанням сільськогосподарських робіт, вони потрібні лише на утримання робочої, продуктивної худоби та приміщення, а під час сівби і виконання літніх польових робіт потреба в них (пальному, запчастинах, добривах, пестицидах) різко зростає [57].

У зв'язку з цим структура бізнес-плану має враховувати особливості сільськогосподарського виробництва. Залежить вона від особливостей підприємницького проекту та від вимог потенційного партнера, до якого він подається. Бізнес-плани, що стосуються основного виробництва, пов'язані в основному із зміною спеціалізації обсягів виробництва продукції. Такі зміни пов'язані з потребою в новій техніці та інших ресурсах, тому вимагають певного обґрунтування [54].

Бізнес-плани промислових виробництв у рамках сільськогосподарських підприємств обґрунтовують доцільність та можливість диверсифікації виробництва, а також її економічну ефективність. Диверсифікація виробництва дає можливість знизити ризики, але вона можлива у випадку, якщо в господарстві є ресурси для створення промислового виробництва [58].

Бізнес-план у сфері торгівлі сільськогосподарські підприємства найчастіше розробляють: при створенні або розширенні власної торгової мережі, за якого здійснюється будівництво, оренда або купівля [54].

При бізнес-плануванні в сільському господарстві потрібно враховувати сукупність біологічних, технічних, технологічних, екологічних, соціальних та економічних чинників. Необхідно зважувати на всі біологічні особливості виробництва, видові та сортові вимоги, захист рослинного і тваринного світу,

карантинні правила, потребу в агрокліматичному потенціалі, біологічний цикл виробництва [32].

Аграрне виробництво має відносно низькі темпи відтворення, технічні засоби швидко морально старіють. Вартість техніки є відносно високою, порівняно з вихідним продуктом. Технології у сільському господарстві надзвичайно диверсифіковані і диференційовані. Вони спричиняються природно-кліматичними умовами, економічною ситуацією, фінансовими можливостями виробника, кваліфікацією працівників, технічною оснащеністю виробництва. Варіанти технології вимагають ґрунтовної експертизи й аналізу їх економічної ефективності.

Аграрне виробництво опосередковане природним середовищем, тому дотримання екологічних нормативів, правил і вимог є обов'язковим. Екологічність господарської діяльності покращує соціальний імідж підприємства, полегшує співпрацю з громадськістю, місцевими органами влади, зрештою, є економічно вигідною. Розпочинаючи або розвиваючи діяльність підприємства, необхідно враховувати його вплив на соціальне середовище, настрої населення, місцеві традиції. Виходячи із визначення підприємництва, прибуток для бізнес-плану є основним критерієм [21].

Отже, бізнес-планування – це один із науково обґрунтованих методів прийняття рішення на основі збору, аналізу й опрацювання інформації. Водночас бізнес-план значно знижує рівень ризику в діяльності підприємства. Підприємці, що розпочали свій бізнес без бізнес-плану, протягом перших 5 років зазнають краху, а серед тих, хто починав справу з бізнес-планом, частка невдач наполовину менша [31].

Метою розробки бізнес-плану є планування господарської діяльності підприємства на найближчий і віддалений періоди відповідно до потреб ринку та можливостей одержання необхідних ресурсів, залучення до нього уваги потенційних кредиторів та інвесторів. Призначення бізнес-плану подвійне. Він може складатися для внутрішнього застосування з метою планування власного бізнесу. По-друге, він може складатися для зовнішніх користувачів (інвесторів і

кредиторів) [7].

Основні моменти бізнес-планування такі:

- обґрунтування можливості, необхідності й обсягів випуску продукції;
- виявлення потенційних споживачів;
- визначення конкурентоспроможності продукту на ринку;
- визначення свого сегмента ринку;
- досягнення показників різних видів ефективності;
- обґрунтування достатності капіталу в ініціатора проєкту й виявлення

можливих джерел фінансування.

У бізнес-плані розкривається суть дій, які буде вжито, подається опис підприємства, його дій на ринку, організації, фінансування, а також показано, яким способом підприємство стане успішним. Перед початком роботи зі складання бізнес-плану необхідно мати ключову інформацію, що допомагає зрозуміти бізнес-ідею [56].

Діяльність з впровадження підприємницького проєкту починається з розробки бізнес-плану, а закінчується набагато пізніше дати його підготовки. Успіх впровадження бізнес-ідеї залежить від того, наскільки правильно сплановано роботу з її реалізації та ефективного управління.

Процес впровадження проєкту буде кваліфікованим у випадку поділу його на етапи, встановлення термінів їхнього виконання та відповідальних осіб. Особливу увагу необхідно звернути на контроль за дотриманням термінів. Недотримання термінів розробки й реалізації підприємницького проєкту може знизити його ефективність, відкласти на деякий час його реалізацію та доцільність [22].

Потрібно постійно пам'ятати, що аграрний бізнес пов'язаний з купою ризиків. Це ризики, пов'язані з погодними умовами, змінами цін на ринку, захворюваннями рослин, технічними проблемами та іншими. Кожен ризик повинен бути оцінений за його впливом та ймовірністю виникнення. Це допоможе визначити, які ризики є найбільшими та найнебезпечнішими для підприємства.

Оцінка ризиків може бути досить обширною і може включати в себе різноманітні аспекти у різних сферах, включаючи бізнес, фінанси, медицину, технології та інші. Оцінка ризиків є важливим процесом, спрямованим на ідентифікацію та аналіз потенційних негативних подій чи ситуацій, які можуть вплинути на досягнення поставлених цілей і завдань.

Оцінка ризиків є важливою частиною планування прибутку та управління проектами, оскільки допомагає зменшити невизначеність та підвищити ефективність управління. Вона застосовується у різних галузях, включаючи фінанси, медицину, інженерію, технології та багато інших. Розуміння і ефективне управління ризиками є важливою частиною успішного функціонування будь-якої організації чи проекту [51].

В останні роки потужним драйвером розвитку малого і середнього агробізнесу став ринок нішевих культур. Саме цей напрям вважається досить економічно привабливим із точки зору потенційних можливостей прибуткової диверсифікації агробізнесу. Нішеві сільськогосподарські культури наразі займають стратегічно важливе значення у диверсифікації напрямів діяльності багатьох малих та середніх фермерських господарств. Рівень їх маржинальної прибутковості, як правило, є вищим, порівняно з традиційними зерновими та олійними культурами. Також аграрії значну увагу приділяють їх вирощуванню як страхових сільськогосподарських культур, через складні погодно-кліматичні умови ведення агробізнесу та внаслідок стійкого попиту на них і високих закупівельних цін на світових продовольчих ринках. Привабливість цього сегменту ринку полягає у досить високій рентабельності, можливості диверсифікувати ризики виробництва та урізноманітнити сівозміну. Крім того, нішеве виробництво характеризується експортоорієнтованістю і здебільшого низьким рівнем конкуренції.

Експерти вважають, що вирощування нішевих культур може стати для агропідприємства своєрідною подушкою безпеки. Зокрема, ніша дозволяє застрахувати себе від таких ризиків як несприятливі для традиційних культур погодні умови, падіння цін на них або ж переповнення ринку і загострення

конкуренції.

Вирощуванням нішевих агрокультур доцільно займатися переважно як у тих регіонах країни, де дохідність за основними сільськогосподарськими культурами є досить низькою через природно-кліматичні умови та складність збуту продукції внаслідок відсутності розвинутої логістики, так і там, де переважають агрохолдинги та великі аграрні підприємства. Адже на рівних конкурувати за собівартістю вирощування маржинальних зернових і олійних культур із великими сільськогосподарськими підприємствами малим та середнім господарствам завжди було складно. Водночас нішеві культури надають цим господарствам важливу конкурентну перевагу на ринку в ціні реалізації, яка за окремими їх видами є досить високою.

Останнім часом все більше і більше виробників звертають свою увагу на сочевицю. Сочевиця добре пристосована до умов помірного континентального клімату. Вона відзначається значною холодостійкістю. Сочевиця накопичує в ґрунті значну кількість азоту внаслідок азотфіксації, рано звільняє площу, тому є відмінним попередником для озимих культур. Високі смакові якості і швидкий період приготування без додаткових обробок є причиною того, що вона користується значним попитом серед споживачів. Закупівельна ціна на неї перевищує відповідну на пшеницю в 3-4 рази.

В даний час в реєстрі сортів рослин України знаходиться сорт сочевиці Лінза, створений на дослідній станції Інституту зернового господарства УААН, і внесений до Реєстру сортів рослин України. Має середню урожайність до 21 ц/га. Стійкий до посухи та порівняно стійкий до полягання рослин. Належить до ринкового типу зелена крупна сочевиця [25].

Після глибокого аналізу фінансових результатів та стратегій аграрного підприємства, настала пора конкретизувати вплив цих аспектів на прибуток від інвестиційного проєкту. Далі розглянемо план прибутку та його взаємозв'язок з визначеними фінансовими показниками, щоб краще оцінити ефективність інвестицій та розкрити потенційні можливості для максимізації результату. Нижче представлена табл. 3.1, що систематизує план прибутку від

запланованого інвестиційного проєкту вирощування та реалізації сочевиці сорту Лінза, який відображає ключові показники та їхню динаміку.

Таблиця 3.1

План прибутку від інвестиційного проєкту вирощування та реалізації сочевиці сорту Лінза

Показник	1 рік	2 рік	3 рік
Виручка від реалізації продукції, тис. грн	3938,1	9451,5	9451,5
Валовий прибуток, тис. грн.	3938,1	9451,5	9451,5
Податок на додану вартість, тис. грн	787,6	1890,3	1890,3
Прямі інвестиції, тис. грн	1050	-	-
Скоригований валовий прибуток, тис. грн	2100,5	7561,2	7561,2
Валові витрати, тис. грн	2139,7	6419,1	6419,1
Амортизація, тис. грн	35,0	105,0	105
Прибуток до оподаткування, тис. грн	-74,2	1037,1	1037,1
Ставка податку на прибуток, %	-	18	18
Податок на прибуток, тис. грн	-	186,7	186,7
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	-74,2	850,5	850,5

Отже, у перший рік реалізація продукції принесе виручку у розмірі 3,9 млн. грн та збиток у 74,2 тис. грн, другий та третій рік забезпечать по 9,45 млн. грн виручки від реалізації та прибуток 850,5 тис. грн.

Розглянувши загальні фінансові висновки та стратегії аграрного підприємства, давайте глибше зануримося в інвестиційне обґрунтування проєкту. Це дозволить нам ретельніше оцінити доцільність та ризики запланованих інвестицій, а також визначити потенційні вигоди та втрати. У зв'язку з цим пропонуємо ознайомитися з табл. 3.2 інвестиційного обґрунтування вирощування та реалізації сочевиці сорту Лінза, де відображено ключові параметри проєкту, його фінансові показники та розрахунок виправданості інвестицій. Ця таблиця допоможе систематизувати та візуалізувати основні аспекти інвестиційного рішення, сприяючи більш глибокому розумінню його ефективності.

Основні показники для обґрунтування доцільності проєкту наступні.

Сума інвестицій у проєкт становить 1050 тис. грн.

Дисконтовані грошові потоки в результаті реалізації проєкту за 4 квартали складатимуть 1262,3 тис. грн.

Таблиця 3.2

**Інвестиційне обґрунтування ефективності інвестиційного проєкту
вирощування та реалізації сочевиці сорту Лінза**

Показник	1 рік			2 рік
	2 кв.	3 кв.	4 кв.	1 кв.
Сума інвестицій, тис. грн	1050	-	-	-
Виручка від реалізації, тис. грн	-	787,6	2362,9	2362,9
Витрати на експлуатацію проєкту, тис. грн	-	534,9	1604,8	1604,8
Амортизаційні відрахування, тис. грн	-	8,8	26,3	26,3
Ставка дисконту, %	-	18	18	18
Грошові потоки, тис. грн	-	261,5	784,4	784,4
Дисконтовані грошові потоки за квартали, тис. грн	-	221,6	563,3	477,4
Кумулятивний дисконтований грошовий потік, тис. грн	-	221,6	784,9	1262,3
Дисконтовані вигоди, тис. грн	-	674,9	1715,8	1454,1
Дисконтовані витрати, тис. грн	-	453,3	1152,5	976,7
Чиста теперішня вартість (NPV), тис. грн	212,3			
Термін окупності інвестицій, міс.	10			
Коефіцієнт вигід/витрат	1,5			
Індекс прибутковості	1,2			

Чиста теперішня вартість проєкту: $1262,3 - 1050 = 212,3$ тис. грн.

Оскільки $NPV > 0$, інвестиційний проєкт є вигідним для інвестора. За три квартали функціонування проєкту грошовий потік не лише задовольняє наміри інвестора щодо одержання доходу, а й перевищує очікувані доходи на 212,3 тис. грн.

Термін окупності інвестицій: 3,3 квартали, тобто 10 місяців.

Коефіцієнт вигід/витрат. Даний показник розраховується як відношення дисконтованих вигід до дисконтованих витрат: $3884,8/2582,5 = 1,5$. Отже, на 1 грн теперішньої вартості вкладених коштів у проєкт підприємство отримає 1,5 грн теперішньої вартості доходу.

Індекс прибутковості: $1262,3/1050 = 1,2$. Отже, $PI > 1$ і проєкт є ефективним.

Таким чином, постійне інвестування прибутку є критично важливим аспектом фінансового планування та досягнення фінансової стабільності. Цей процес дозволяє використовувати гроші більш продуктивно та забезпечує кілька переваг. Воно збільшує прибутковість, оскільки інвестиції можуть приносити дохід у вигляді процентів, дивідендів або зростання вартості активів.

Інвестування допомагає захистити гроші від впливу інфляції, зберігаючи та збільшуючи їх реальну вартість.

Інвестиції також дозволяють створити фінансовий резерв та досягнути фінансових цілей, які можуть включати в себе придбання житла, пенсію та інше. Важливо пам'ятати, що інвестування вимагає обачності та знань, і кожна інвестиційна стратегія повинна бути відповідно адаптована до особистих фінансових цілей та ризиків. У кінцевому підсумку, інвестування прибутку є ключовим чинником для забезпечення фінансової стійкості та досягнення майбутніх фінансових успіхів.

ВИСНОВКИ

Проведені у кваліфікаційній роботі дослідження з питань аналізу фінансових результатів та шляхів їх поліпшення дають змогу зробити ряд висновків та пропозицій:

1. Використання різноманітних методів аналізу, таких як фінансові коефіцієнти, дозволило отримати глибоке розуміння фінансових аспектів підприємства. Це стало основою для формулювання обґрунтованих рекомендацій та стратегій для покращення його фінансової стійкості та результативності. В сучасному конкурентному середовищі агробізнесу вдалий фінансовий аналіз є необхідним інструментом для прийняття стратегічних рішень та підвищення конкурентоспроможності.

Рентабельність продукції та використання ресурсів мають вирішальне значення для досягнення успіху в аграрному секторі. Аналіз фінансових результатів став важливим інструментом для прогнозування та планування фінансових результатів.

2. Проведений аналіз фінансових результатів діяльності ТОВ «XXX» вказує на те, що дане підприємство має стабільний фінансовий стан та є прибутковим. Аналіз майнового стану дав змогу виокремити як позитивні, так і негативні тенденції. Позитивним є те, що за період дослідження відбулося нарощування майна товариства, а до негативних рис слід віднести збільшення поточної дебіторської заборгованості та зниження рівня забезпеченості основних засобів матеріальними оборотними ресурсами.

Розрахункові значення коефіцієнтів ліквідності значно перевищують нормативні значення, що вказує на високий рівень платоспроможності підприємства та його можливості залучати капітал від зовнішніх кредиторів.

Розрахунок показників ділової активності свідчить про їх позитивну тенденцію до зростання. Незважаючи на це, тривалість одного обороту активів, власного капіталу та поточної кредиторської заборгованості є високою, що створює необхідність збільшити оборотні активи та підвищити ефективність їх

використання.

3. Від ефективності використання фінансових ресурсів підприємства залежить стабільність його функціонування та розвиток. Проведений аналіз показників фінансової стійкості дає змогу стверджувати, що за більшістю показників ТОВ «ХХХ» є фінансово стійким підприємством.

Структура джерел формування фінансових результатів товариства представлена власними та залученими коштами, причому власний капітал значно перевищує залучений. Найбільшу частку в структурі власного капіталу займає нерозподілений прибуток, а найменшу – капітал в дооцінках. Таким чином, підприємство є фінансово стійким за критерієм забезпеченості власними фінансовими ресурсами.

Слід відмітити й негативні тенденції в структурі джерел формування фінансових ресурсів. Так, у структурі капіталу відсутні довгострокові залучені ресурси, тобто 100 % зобов'язань і забезпечень складають поточні зобов'язання і забезпечення. Така тенденція може вказувати на те, що підприємство не є інвестиційно активним та зменшує можливості для подальшого розширеного відтворення за рахунок залучених джерел.

4. За результатами факторного аналізу фінансових результатів валовий прибуток зменшився на 56589 тис. грн під впливом таких факторів. За рахунок збільшення чистого доходу валовий прибуток зріс на 77077 тис. грн, але унаслідок збільшення собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) валовий прибуток зменшився на 133596 тис. грн.

Прибуток від операційної діяльності зменшився на 86985 тис. грн. При цьому унаслідок зменшення валового прибутку та збільшення адміністративних витрат і витрат на збут прибуток від операційної діяльності зменшився відповідно на 56589, 876 і 76010 тис. грн.

Прибуток до оподаткування збільшився на 34537 тис. грн. Позитивно на це вплинуло зростання операційного доходу на 92329 тис. грн і доходу від інвестиційної діяльності на 165369 тис. грн.

Чистий прибуток збільшився на 34537 тис. грн, у тому числі за рахунок

збільшення прибутку до оподаткування – на 34537 тис. грн. Інші фактори не мали впливу на зміну результативного показника.

5. ТОВ «Компанія Фармко» має достатньо внутрішніх джерел фінансової стабілізації, що представлені, насамперед, прибутком. Так, як підприємство добре забезпечене власним капіталом та має можливість залучати капітал від кредиторів без ризику, нами було розраховано варіанти оптимізації структури капіталу за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності, основу якого складає використання механізму фінансового левериджу. Результати розрахунків дозволяють запропонувати ТОВ «Компанія Фармко» оптимальне співвідношення власного та залученого капіталу в розмірі 50 на 50 %, при якому досягається максимальний рівень рентабельності власного капіталу.

6. Управління прибутком є критично важливим завданням для підприємств у будь-якій галузі, оскільки це допомагає досягти ряду переваг та забезпечити стійкий і прибутковий розвиток.

Впровадження нової продукції сочевиці сорту Лінза дає змогу покращити фінансові показники підприємства, також вирощування нішевих культур може стати для агропідприємства своєрідною подушкою безпеки. Зокрема, ніша дозволяє застрахувати себе від таких ризиків як несприятливі для традиційних культур погодні умови, падіння цін, загострення конкуренції.

У перший рік реалізація продукції принесе виручку у розмірі 3,9 млн. грн та збиток у 74,2 тис. грн, другий та третій рік забезпечать по 9,45 млн. грн виручки від реалізації та прибуток 850,5 тис. грн.

Постійне інвестування прибутку є критично важливим аспектом фінансового планування та досягнення фінансової стабільності. Цей процес дозволяє використовувати гроші більш продуктивно, допомагає захистити гроші від впливу інфляції, зберігаючи та збільшуючи їх реальну вартість.

7. Нами запропоновано такі шляхи підвищення ефективності формування та використання фінансових результатів діяльності у ТОВ «Компанія Фармко»:

- оптимізувати структуру капіталу;

- вдосконалити систему внутрішнього управління фінансовими ресурсами;
- ідентифікувати пріоритетні напрями використання фінансових ресурсів;
- підвищити кваліфікацію працівників, що займаються фінансовою роботою на підприємстві;
- зменшити всі види витрат;
- використовувати нові та вдосконалювати наявні підходи щодо формування та використання фінансових ресурсів;
- застосовувати механізм фінансового левериджу;
- займатися вирощуванням більш рентабельних видів сільськогосподарських культур;
- удосконалити систему розрахунків;
- підвищити ефективність використання оборотних коштів;
- розвивати фінансове планування на підприємстві.

Запропоновані нами шляхи сприятимуть покращенню фінансової діяльності підприємства в контексті ефективного управління фінансовими результатами. Це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємства, збільшенню його ринкової вартості, зниженню загрози фінансової кризи чи банкрутства, підвищенню рівня прибутковості основної та інших видів діяльності підприємства.

У сучасному конкурентному ринковому середовищі агробізнесу вдалий фінансовий аналіз є необхідним інструментом для прийняття стратегічних рішень та підвищення конкурентоспроможності.